

Kjer pa okoliščine ne dopustijo takih šol, naj pa saj učitelj rok križem ne derži, in naj si z vso močjo prizadeva, da saj nekoliko soznanja šolske otroke z naj poglavitnejšimi pravili in praktičnimi vajami. Pa nikar ne misli, ljubi učitelj, da bi bilo to prazno delo, kakor je rekel neki sicer zverstni učitelj v uč. zboru, ko se je ravno o tej važni reči govorilo. Izlekel jo je tako le: „Es ist nicht möglich Kinder in der Obstbaumzucht praktisch zu unterweisen, wenn man keinen dazu geeigneten Grund hat; — werde ich in die Luft pflanzen oder pflanzen?“ — Otroci, ki se v šoli tako ali tako učé kaj od sadjoreje, bodo doma pridno skerbili za izrejo in dober rast sadnih dreves že iz lastnega otročjega nagiba, in ko odrastejo bodo verli in pridni sadjorejci, ter se bodo vedno spominjali lepih nauk, ki so jih v mladosti slišali. Čuda veliko so že nekteri verli, domoljubni učitelji z njihovim neutrudnim in nepomanjklivim prizadetjem v tej reči storili! Cele občinske popred vse zapuščene in puste kraje so na to vižo z dobrim sadonosnim drevjem oplešali in pozlahtnili. Naj bi se vsi domoljubni učitelji po tih izgledih ravnali in tako za povzdigo našega milega naroda sploh skerbili! V tej reči bi si učitelji še mnogo zaslug lahko pridobili, ko bi jim le tu pa tam dobre volje ne manjkalo.

Matija Japel.

Imenzlaga(etymologie) farnih vasi na Kranjskem.*)

(Dolje.)

Stockendorf = Planina.

Stopič naj težavnejše zlage. Menda je svet, kjer vas stoji, nekoliko vderit ali zdolbljen, in od tod morebiti zdolbič, zdovbič in sčasoma zavoljo ložeje izreke: Stopič. Tudi Dob, Dobovec imajo verolično enako korenino.

Streine, vas v strani gore, ali pa v strelu (sternitvi) dveh gorá.

Struga, verljivo je kraj strugi podoben.

Studeneč, Studeno se lahko pozná.

*) Vredništvo „Tovarša“ je to etimologijo le za pokušnjo in kratek čas svojim čast. bravcom namenilo, ter ni nikoli mislilo, da bi se sčasoma vtegnil kdo zavoljo tega zbadati in žaliti, kar — da bi tako ne! — se zdaj godi. Za naš današnji list smo dobili zopet sestavek z željo, da naj ga nespremonjenega natisnemo. Preč. gosp. pisavec naše etimologije tako le pišejo: „Novice“ so se pod nazivkom „s Pivke“ zopet zoper našo etimologijo oglasile, ter pravijo: a) da naša etimologija pokvarja liste „Uč. Tovarša“. Odgovorimo: Pravice

take razsoje nimajo „Novice“, ampak le vredništvo „Tovarša“. Pa tudi za nas in našo čast je taka terditev in nje očitno oznanovanje, dokler nje resnica ni gotovo skazana (kar se po graji tega ali unega pisavca še ne zgodi) kazniva krivica! — **b)** Da se (v etimologiji) obnašamo, kakor oni beljaški Jaritz, ktereга staro brošuro je unidan „Presse“ hudobno nam pogrela. Na to moramo „Novicam“ oznaniti, da nam je ta brošura tako po nje nazivku kakor zapopadku popolnoma neznana, in potem takem tudi vsa enakost naših zmot z njenimi. Ker pa „Novice“ vendar to terdijo in s tako terditvijo našo čast in poštovanje, ktero so nam dolžne, očitno oskrunijo, imamo tedaj pravico od njih tirjati, da nam ena k o s t našega dela za imenovanim obilniše in jasniše razkažejo. Toda pri tem moramo „Novicam“ naprej povedati, da se s splohnimi terditvami, ktere nič ne skážejo, ne bomo zadovoljili, ampak posamezne reči morajo donešene in enakost njih zmot z brošuro skazana biti. — Kar pa „Presse“ zadeva, naj se je „Novice“ zavoljo naše etimologije nič ne boji. Zakaj to de lo, ki je čisto slovensko in nobenega, ne Nemca, ne drugega ptujca ne žali, je ne more pohujšati, tudi ne zavoljo nevednosti enega samega pisavca pri nji celo deželo ob slovez pripraviti. — Ko bi se pa „Novice“ s tem zgovarjati vtegnile, da niso same pisale, ampak le njih pisavec, naj bodo prepričane, da vemo, kako je ta reč pri ravnanu, da tudi dalje vidimo, kakor one menijo, — in da smo v stani od tega kaj več govoriti, če bo treba. — **c)** „Novice“ tudi pravijo, da g. etimolog tudi mnogih neresnic donša, in v zgled stavijo „Mokronovo“ in „Dobro polje“. Odgovor: Kar to nenatankino pisanje imen „Mokronovo“ namest „Mokronog“ in „Dobro polje“ namest „Dobre polje“ zadeva, radi spoznamo, da je bil to naš spregled, pa mislimo, da tako majhen, da bi ga noben bravec, kateri dobro misli, v hudo zlagati ne hotel, posebno, ker te dve pomoti nimate nič vtčka v zlagor; zakaj „Mokronovo“ smo, kakor samojavno, brez razlage pustili; zлага imena „Dobre polje“ pa ostane ravno tista, naj se ime tako ali tako piše. Če se stavcu in popravljavcu ne more hudo zameriti, ako tudi po večkratnem pregledu vendar ostane še kaka tiskarna pomota, tako tudi prijazni bravi ne bodo nam za zeló vzeli, če so v tem dolgem sestavku zraven imenovanih najdlji še veliko drugih naših lastnih ali tiskarnih pomot. — Protoslovec sam spozná v svojem prvem kratkem sestavku, da mu je po vsi popravili še več kot devet manjih pomot ostalo. Ne moremo toraj misliti, da bi nas kdo zavoljo takih pomot za neresnične obsodil; zakaj, kdor neresnice donša, je neresničen in dostikrat tudi lažnjiv. „Novice“ bi se vtegnile pri takem očitjanju pred oči staviti a k s i o m, kateri je že v malem katekizmu zapisan: „Kar sebi ne želiš, tudi drugim ne stori“. — Pomišljaje, da so „Novice“ pred nekterimi letni zavoljo etimologije ene same re ke „Kope“ (Kulp) celo vojsko na dan speljevale, in niso na zadnje vendar nič gotovega prinesle, bi mogle one vendar tako dvorne biti, da bi nam pri naši etimologiji, ktera okoli tri sto imen obsega, en par ali tudi dosti več pomot prijazno ali saj brez zaničljive graje prizanesle, posebno, ker se ta etimologija — ki je bila brez namena učenega preiskovanja le prijetom etimologije v kratek čas pisana, in na kterih pomotah, če bi jih tudi še toliko bilo, malo ali nič ležeče ni — tudi celó nič avtokratno ne obnaša, ampak je dostikrat že z samo verljivostjo ali dilematstvom dovoljna, ali tudi z odkritim spoznanjem nevednosti sklenjena.

d) V oziru imena „Duplje“ pa, ktero hoče g. pisavec od „duplo“ speljanu imeti, opomnimo: da je on v svojem prvem spisu sam „duplo“ z nemško besedo: „hohler Baum“ zlagal, in z nič drugim. Toraj smo prav imeli, da smo mu zavoljo njegove zlage kratkovidnost očitali. — Pa tudi zлага od „duplo“ v splohnem pomenu — ne obstoji, če tudi (kakor so „Novice“ od enega teleta zvedilo) še toliko telet, iz terziških planin, po tistih votlinah voda prinese.

e) Pri vsem tem „Novice“ na čelu svojega sestavka pravijo: „Kako potrebno da je bilo, da se je g. L. zoper to etimologijo oglasil!“ — Zakaj vendar potrebno? — Ali morebiti ta etimologija krive ali celó deželi in deržavi nevarne nauke v sebi ima? — Ali jih je morebiti g. L. popravil ali zboljšal? ali njih dalnji natis vstavil? ali kakošne druge dobičke je vendar njegovo oglasilo pri-

neslo? — Po naši misli je edini djanski dobiček, ki ga je to oglasilo v razsvitljenje naše etimologije prineslo, ta, da smo po njem zvedili, da je „Omruz“ ali „Ambruš“ oglažen, namest (kakor smo mi od takih, ki so tam bili, slišali) omrežen; — dasiravno bi bil po naši priprosti mnutvi g. L. bolj prikladno govoril, ko bi bil namest oglažen rekel obrušen; zakaj za oglažo je prav za prav le likavnik, ne pa brus. Pa naj že bo oglažen, ali obrušen, toliko vendar ostane gotovo, da je Omruz po njegovi zlagi bolj razsvitljen, kakor po naši, po kateri je omrežen. — Toda memo tega dobička nastopi po g. pisavcovi zlagi veliko drugih težkot, katerim ni lahko pomagati; post. vprašanje: Koko bomo zanaprej Omruz imenovali, ali po nemško, ali po slovensko? — dalje: Kaj bomo storili s tistimi imeni, katerih ne pervenih ali posnetih (abstrakt), ne sternjenih ali sorašenih (konkret) korenih g. pisavec v svojem slovarju ne najde, namreč: z Hinami, Bohinjem, Begnami, Zapogami i. t. d. ali jih bomo, morebiti v Faltendorf vergli, ali pa prekerstili? — Po tem nauku se bomo mogli tudi pri našem novem, vse hvale in ponositosti vrednem slovarju (kterega je visoko zasluženi gospod M. Cigale vredoval) ravnati, in vse besede, ktere se v njem še ne najdejo, in vendar pri ljudstvu sem ter tje zasledé, ali v „Faltendorf“ vreči, ali pa le kontroband rabiti. To bo zadelo med drugim tudi naj lepše in naj modrejše speljane besede, post. dozoren = mündig (heirathsfähig) pravijeten = rechthaberisch, (eigentlich: rechtfangend); prevrad = Privilegium, (gleichsam Ueberordnung) in gotovo še veliko drugih, ktere se zamorejo le z zedinjenim iskanjem in sledenjem sčasoma najdi. —

Da hoče g. pisavec „Veles“ ali „Volos“ speljati od kor, vol, mu radi dovolimo, toda tega v nismo nikoli slišali, da bi se vol spremenovaje tudi vel imenoval; pač pa v = vi, ve, vo. — Da g. pis. štreno, šterk, in menda tudi žrupo, žremlja, (kjer pa od: čreda, črešnja terdo molči), in h katerim sedaj še žep namest žrep, in žakelj namest žrakelj pristavimo, — kakor ptujke iz slovensčine pahnjene imeti hoče, kaže, da malo ali nič ne vé od rodbinstva ali sorodnosti (Verwandschaft) vseh evropskih jezikov (zunaj ogerskega), in še manj od njih relativne prednosti, po kateri se pri skupnih ali občiji — družnih besedah razsodi, kteremu jeziku so one pervovirno lastne. Ravno tako tudi, kar slovne korenike zadene: dasiravno je g. pisavec ves vprt v njih prepisovanje iz svojih slovarjev, naj bodo že k namenu potrebne ali ne potrebno, kaže, da še od njih vterjenega zavména ali spojemka (conceptus, čeh.) nima; ker med pervene ali posnete korenike tudi take šteje, pri katerih se glasniki v slovih (samostavnih besedah, Hauptwörter) od tod speljanih spremenjajo, ali pa tudi pritikline ali predloge v sebi imajo.

Opustimo vse drugo, od česar je veliko nevtrjenega, veliko neprikladnega, naj več pa nepotrebnega. Opustimo tudi vse zavračevanje mnogih njegovih naj zaničljivših zasmehovanj in zapominjev, post. da je v celem našem delu „le eno samo dobro misel (ali morebiti še ene pol) zalezal; da bi bili mi, preden smo pisali, poprej še prašati mogli, kaj naše ramena nesti zamorejo, da bi se on vtegnil celó zmage zoper nas sramovati“ i. t. d. — Vse te in enake zasromovanja mu s keršansko ljubeznijo prizanesemo, pristavljajoč: da tako izverstnega zaničevanja v celem svojem življenji od nobenega zasmehovavca nismo sledili.

Toda še kaj drugega in resnobnišega imamo govoriti, in sicer s „pisavcom“ in „Novicam“ skupaj: od natolecovanja zoper našo poštenost ali očitanja goljufivosti (glej št. 27 pod imenom Glogovic); in z „Novicami“ posebej — od nje obnaše pri naznanilu našega Universal-Alfabeta v treh poskušajah (glej „Novice“ l. 1860. št. 52 in l. 1861. št. 5), kar imamo v naziru v prihodnje storiti, če nam bo doba pripustila, ali obnaša nasprotnikov tirjala.

(Sledilo event. prih.)